MELYIK FAJTA FENNTARTHATÓSÁG? A VÁROSFEJLESZTÉS KÖRNYEZETVÉDELMI MEGFONTOLÁSAI MÖGÖTT HÚZÓDÓ ÉRTÉKEK NYOMÁBAN

Suvák Andrea

Bevezetés

A természeti környezet állapotának romlása szorosan köthető az iparosodással elinduló urbanizációs folyamatokhoz. Míg az iparosodás kezdeti időszakában egyértelműen a városok voltak a szennyezés meghatározó forrásai (hiszen az ipari üzemek általában a városokon belül épültek), mára inkább a városi létforma (annak minden igényével) okolható a környezetszennyezésért, maguk a városok pedig elszenvedői ennek a szennyezésnek, ugyanakkor területi koncentráltságuk miatt olykor redukálni is képesek a városi létformával járó természeti károkat. A környezetileg fenntartható városfejlesztésnek mindemellett továbbra is összetett a kedvezményezetti halmaza, a három leggyakrabban megjelenő hivatkozási alap a zöld beavatkozásokra magának a városnak a környezeti állapota, az emberiség védelmében tett intézkedések, illetve a bolygó egészének ökoszisztémájáért érzett felelősség.

E három irányvonal eltérése az alapvető értékek különbözőségében gyökerezik, amelynek feltárásához a környezet-etikán keresztül vezet az út. Ennek hiányában az azonos célt szolgáló törekvések konfliktusba kerülnek egymással, szinergia helyett kioltják egymás hatását. Az alapvető értékek mentén meghatározható etikai irányzatok segítségével érthetőbbé válik a városok (és általában a települések) különböző fajta környezetvédelmi törekvéseinek eredeti motivációja, ami talán elősegíti a köztük lévő konfliktusok feloldását. A tanulmány célja, hogy bepillantást nyújtson a különböző fajta etikákból következő ember-természet kapcsolatba, és egymással párhuzamosan létező, ám egymást kizáró irányzatokat különböztessen meg, amelyek mentén vizsgálni lehet a döntéshozók attitűdjét. Egy kísérleti felmérés segítségével mindezek empirikus vizsgálata is megtörténik.

Környezet-etikai irányzatok

Az 1970-as években kialakuló ökológiai mozgalmak és a velük kezdetben szoros kapcsolatban álló környezet-etikai diskurzusok az akkorra nyilvánvalóvá váló környezetvédelmi problémákat egy olyan kontextusba helyezték, amely az antik filozófia kora óta vissza-visszatérően a nagy, végső kérdések között szerepel: az ember és a természet kapcsolatának kérdéskörébe. Ebből a szemszögből feszegették nemcsak azt, hogy miként kellene az addigra uralkodóvá váló, fogyasztói társadalomnak nevezett globális gazdasági berendezkedés környezeti ártalmait csökkenteni, hanem hogy *miért* van minderre szükség. Milyen értékmérők és értékek mentén lehet a jelenlegi állapotokat értékelni és új utakat keresni? Az ökológiai mozgalmakból kialakuló paradigmák (pl. a fenntartható fejlődés olykor egymással is ellentmondásban lévő irányzatai) és a fejlett országokban teret hódító környezetvédelmi irányzatok azonban átléptek ezen a dilemmán, és a kérdés megválaszolása nélkül haladtak tovább a környezeti szempontokra tekintettel levő gyakorlatok kidolgozásának útján.

A környezet-etika a filozófiának az 1970-es években kialakult ágazata. Kezdeti diskurzusainak témája, egyben magának az elnevezésnek a kritikája is arra irányul, hogy létezik-e egy, a természetből származtatott etika (környezet-etika), vagy a természethez való (több lehetséges) viszonyulás levezethető már létező etikai irányzatokból. Az „új etika” híveit a kívülállók általában a holisztikus irányzat követőivel azonosítják (ld. később).

Ennek a fejezetnek a célja, hogy a létező csoportosításokat és azok végeredményét leegyszerűsítve és átláthatóbbá téve kezelhető mennyiségű etikai irányzatot különböztessen meg, és azok belső értékkészletének, logikájának feltárásával meghatározza a természethez való viszonyuk jellegét, egyben csoportosítási ismérveket létrehozva a (fenntartható) várostervezési, városfejlesztési elméletek és gyakorlatok későbbi besorolásához, értékeléséhez.

A környezet-etika létjogosultsága a „van-kell” fogalompárból (is-ought problem) származtatható, amely azt firtatja, hogy a megismert állapotból milyen szükségleti vagy etikai tartalom hozzáadásával következik egy kívánatosnak tartott állapot megfogalmazása, hogy a „van”-ból milyen értékválasztások mentén következik a „kell”. (Hume 1739). ROLSTON III (1975) szerint a természet állapotával kapcsolatos információ (a „van”) a természettudományoktól származik, a tudomány azonban önmagában nem képes arra, hogy kívánatosnak tartott állapotokat határozzon meg. A jónak vagy rossznak, kívánatosnak vagy elkerülendőnek minősítés alapja minden esetben az etika.

Az ember és a környezet viszonyával kapcsolatos etikai elmélkedések a nyugati ember antropocentrikus szemléletét mint minden rossz eredőjét tartják számon, amelynek kialakulásáért és fennmaradásáért erősen kárhoztatják az ókori görög filozófiai és a zsidó- keresztény hagyományokat. Az erős

antropocentrizmus szemlélete szerint egyedül az embernek van önmagában vett értéke, a nem-emberi dolgoknak nincs. A gyenge antropocentrizmus szerint lehet önmagában vett értéke a nem emberi dolgoknak is, ám az emberi érdekek védelmében a nem-emberi érdekek hátrasorolása megengedhető, indokolt. Az ember önmagában vett értéke magasabb, mint a nem emberi dolgoké.

Az antropocentrizmus megítéléséhez szorosan kapcsolódik egy másik fogalompár: a dolgok instrumentális illetve önmagában vett értéke (intrinsic value, intrinzikus érték). A környezet-etikai irányzatok elkülöníthetők az alapján, hogy minek (az embernek, illetve a nem-emberi dolgoknak) tulajdonítanak önmagában vett értéket, és hogy különbséget tesznek-e az ember és az egyéb létezők önmagában vett értékének fontosságában.

Hasonlóan az 1970-es évek más kritikai irányzataihoz, az „új" környezet-etikai irányzatok egyik fő jellegzetessége, hogy az aktuális állapotokat – a társadalmi viszonyokat, a globális munkamegosztást, a gazdaság működését, az emberek lelki irányultságát és a végső soron mindent meghatározó korszellemet – eleve rossznak, hibásnak ítélik. Feltételeznek egy „aranykorszakot", amelyben az ember tökéletes összhangban élt saját magával, embertársaival és az őt körülvevő környezettel. Azokat a momentumokat igyekeznek megragadni, amelyek az aranykor hanyatlását megindították. Az ideális állapotból való kizökkenés egyik következménye (vagy kiváltója?) az ember kiválása a természetből, önmagának különálló individuumként és nem a természet részeként való meghatározása.

Az „új etika" fejlődésében fontos mérföldkő Arne Næss munkássága. Nevéhez fűződik a sekély-, illetve a mélyökológia fogalompár megalkotása. A norvég filozófus (és hegymászó) az 1970-es évek elején fogalmazta meg, gyűjtötte össze az akkor kibontakozó mélyökológiai (ő így nevezte el) irányzat jellemzőit, alapelveit és a sekélyökológiával való különbözőségének lényegi motívumait, egyúttal érzékeltetve a természetvédelmi beavatkozások mögött húzódó értékek, morális megfontolások gyökerét. A sekélyökológiát az antropocentrikus paradigmának megfelelő környezetvédelmi irányzatként mutatja be, amelynek „célja a környezetszennyezés és az erőforrás-kimerítés megakadályozása a fejlett országokban élő emberek egészségének és jólétének biztosítása érdekében" (Næss 1973). A mélyökológiai irányzatot (mozgalmat) hét jellemzővel írja le, amelyek közül a legfőbb a dolgokat egy egységes rendszer egymással összefüggő részeiként tekintő holisztikus szemlélet. A sekély- és mélyökológia fogalompárját a magyar szerzők közül Buday-Sántha fejti ki (Sántha 1993, p. 78.).

Az eddig bemutatott diskurzusok, irányzatok egymástól jól különválasztható medrekbe tereléséhez, a motivációk mozgatórugóinak feltárásához Frankena csoportosítása megfelelő kiindulópontnak tekinthető. Az ő elméletét továbbgondolva és összehasonlítva egy másik gondolkodó, Rolston szemléletével ösz-

szesen három etikai irányzat definiálható, ami alkalmazható alapnak tekinthető a döntéshozók környezettel kapcsolatos alapvető motivációjának feltárásához.

Frankena (1979) sokat hivatkozott írása nem tér ki mindazon dilemmákra, amelyek a természetről való etikai elmélkedésekben előfordultak, az ő csoportosításában azonban valamennyi fent említett irányzat és szempont elhelyezhető. Szerinte nem az okozza az ember kizsákmányoló, felelőtlen bánásmódját a természettel, hogy a felelősségteljes irányulásnak nincsenek meg az etikai alapjai, hanem, hogy nem megfelelően alkalmazzuk ezeket az etikai tartalmakat, azok nem részei a morálnak. Nem új etikára, hanem új morálokra lenne szükség. Frankena sorra veszi a különböző etikai irányzatokat, és azok közül igyekszik kiválasztani azt, amelyik szerinte a leginkább alkalmas arra, hogy a természeti környezettel való kielégítő bánásmód alapja legyen.

Frankena a morálfilozófiában ismert ágens illetve páciens (azaz „elszenvedő") megkülönböztetést használja fel tipizálásához. Meglátásában valamennyi etikai irányzatban a racionális lények töltik be az etikai történések cselekvői, azaz az ágensek szerepét. Az irányzatok abban térnek el egymástól, hogy mit tekintenek morális szenvedőnek, azaz melyek azok a lények, amelyekre a racionális létezők cselekvése, értékítélete irányul. „ […] mindenfajta etikában bizonyos fajta tények bizonyos fajta dolgokról képezik a jó és a rossz alapvető meghatározásának szempontjait. A kérdés az, hogy melyek azok a dolgok, amelyekkel kapcsolatos tények a cselekedetek morális tartalmának végső értékmérői lehetnek." (Frankena 1979, p. 4., a szerző fordítása.) Frankena nyolcféle etikai „családot" különböztet meg, ezek abban különböznek egymástól, hogy mit tekintenek páciensnek. A nyolcféle etika, illetve a nyolc páciens:

1. Etikai egoizmus: a páciens maga a cselekvő
2. Humanizmus (perszonalizmus): a páciensek emberek (személyek)
3. Minden érző, tudattal rendelkező lény páciens
4. Páciens: minden, ami élő
5. Minden dolog páciens. Ennek az irányzatnak két ágát különbözteti meg: disztributív irány (minden egyes létező dolognak intrinzikus értéke van), illetve holisztikus irány (a dolgok egy mindent átható rendszerhez tartoznak, ez a rendszer a páciens).
6. Teizmus: a dolgok végső értékmérője (páciens) Isten.
7. Különböző csoportok kombinációja.
8. Naturam sequere (természetkövető) etika: a végső páciens a természet.

Frankena e nyolc közül valójában kettőt tart mérlegelésre érdemesnek: a harmadik családot (amelyben az érző, tudatos lények a páciensek), illetve az ötös csoportnak azt az ágát, amely egy mindent átfogó rendszert és a rendszer működésének szabályait állítja az etikus cselekedetek mércéjéül (holizmus). A holisztikus szemlélet elutasításához Frankena Rolston azon megállapítását veszi alapul, hogy mivel nincs éles határvonal az „én" és a „rendszer" között, az emberi „érdekek" egybeesnek az egész „érdekével". Míg azonban ezt Rolston az egoizmus és az altruizmus egybeeséseként értelmezi, Frankena magyarázatában

ez a hozzáállás tisztán egoista, és szerinte csak akkor és annyiban veszi egy egyén figyelembe a rendszer érdekeit, amennyiben önmaga is egy a rendszerrel, vagy legalábbis a rendszer része, és ennélfogva nem csorbulhat a saját érdeke azáltal, hogy a rendszer érdekeit veszi figyelembe cselekedeteiben. Frankena azonban nem számol azzal, hogy Rolston elméletében az egyéni érdek és a rendszerérdek egybeesése nem alapfeltétele az „altriusta" magatartásnak, hanem automatikusan megvalósul, ha az egyén az ökoszisztémát és annak működési elveit kezeli alap-értékként.

Itt érdemes néhány szót ejteni arról, hogy miben rejlik a két, önmagában konzisztens szemlélet ellentmondása. Frankena arra jut, hogy a hogy a környezettel való megfelelő bánásmódhoz elég a klasszikus humanista etikát alkalmazni. Mivel az ő kiindulási pontja szerint nincs abszolút jó, hanem a „jó" mindig az emberi értékítélettől függ, a második családnál (humanista hozzáállás) eleve nem tud továbbjutni ez az elgondolás (az általában vett jót is csak az határozhatja meg, hogy mi a jó az ember szerint, azaz az embernek). Rolston felfogásában azonban van abszolút jó, ami a természet működéséből származik (függetlenül attól, hogy az ökoszisztémát szinte megszemélyesítve egy élő dologként feltételezi-e, mint a Gaia elméletben). Azt, hogy valójában mi a jó az embernek, Rolston elméletében az határozza meg, hogy mi a jó az ökoszisztéma „értékítélete" alapján. Az ökoszisztéma értékítéletét a legtöbb holisztikus megközelítésben az ökoszisztéma működési elveivel azonosítják. Rolston elméletét továbbfűzve az ember természettel szembeni etikai magatartásának kórokozója az, hogy nincs összhangban az, amit saját magára nézve jónak hisz/érzékel/elgondol, és az, ami valójában jó számára. Ez a megállapítás elvezet a szintén az 1970-es években kibontakozó jóléti elméletekig, amelyek egyik kulcskérdése, hogy az anyagi jólét valóban boldogságot, elégedettséget, jól-létet (wellbeing) eredményez-e (MAX-NEEF 1991).

Anélkül, hogy állást foglalnánk bármelyik „helyességéről" vagy „megfelelőségéről", az eddigiekből következően három etikát érdemes elkülöníteni és a természettel való bánásmódunkra való hatását vizsgálni: az egoista etikát, a humanista etikát illetve a holisztikus etikát.

Etikai irányzatok és a városfejlesztés környezeti aspektusa

Mindhárom fent bemutatott etika eredményezhet olyan magatartást, amely a természeti környezet egyes elemeinek megóvását célozza. Az „egoista" jelző pejoratív felhangja miatt az ezen etika által motivált városfejlesztési beavatkozásokat a továbbiakban önmaga felé irányuló beavatkozásoknak is nevezzük.

Frankena szerint bármelyik etikának lehetnek „pozitív" következményei a természeti környezetre nézve, így az egoistának is (legfeljebb ezek a pozitív következmények teljesen esetlegesek). A gyakorlatban számos zöld városfejlesztési elmélet és beruházás vezethető vissza erre a fajta etikára. A zöld város-

fejlesztésnek ebben az esetben azért (és addig) van létjogosultsága, mert az a város érdekeit szolgálja – helyesebben amit a város a saját maga érdekeként fog fel. A „város érdeke” definiálásának ingoványát megkerülve álljon itt néhány példa a város érdekének értelmezésére: a város népességének növekedése (vagy legalább stagnálása), korszerkezetének kedvező alakulása (elöregedés megakadályozása), magasan képzett rétegek megtartása, a lakosság számára munka- és pénzkereseti lehetőség, egészséges és vonzó környezet biztosítása, magas munkaerő-igényű, a helyi adóbevételeket növelő vállalkozások vonzása stb.. Itt megjegyzendő, hogy egy város lakosságára (vagy a lakosok egy részére) nézve kedvező beavatkozások az egoista és nem a humanista etikához sorolandók, hiszen azok semmiképpen sem a teljes emberiség sorsa, csupán egy bizonyos embercsoport jólléte miatt történnek. A város mint entitás egoista logikájába belefér, hogy lakosai azon csoportjainak érdekeit veszi figyelembe, amelyek a fent példaként hozott általános városi érdekek érvényesülését elősegítik.

A városi környezet megóvásával kapcsolatos első kezdeményezések (pl Garden city movement, Ebenezer 1898) is felfoghatók egoista kezdeményezésként, hiszen abból indultak ki, hogy a város környezeti minőségére rossz hatással vannak az (akkor még a városok központjában elhelyezkedő) gyárak, és a rossz környezeti minőség veszélyezteti a lakosok testi és lelki egészségét.

A városon belüli környezeti minőség javítását célzó beavatkozásoknak azóta széles tárháza alakult ki. Ezek alapvető célja a város élhetőségének, vonzerejének növelése, ám nem zárható ki, hogy emellett (esetlegesen) a másik két etikának megfelelő motivációknak is eleget tesznek.

A másik, napjaink tervezéselméleti diskurzusaiban ismét felszínre kerülő, természeti környezettel kapcsolatos városfejlesztési szempont a környezeti katasztrófáktól való védelem biztosítása, a természet átalakító hatásaival szembeni alkalmazkodó képesség.

A város vonzerejének, élhetőségének javítása és a környezet hatásokkal szembeni alkalmazkodóképesség mellett a városüzemeltetés hatékonyságának növelése is hozzájárulhat a környezetet kevésbé károsító megoldások alkalmazásához.

Az önmaga felé irányuló zöld városfejlesztés legjellemzőbb gyakorlati beavatkozásai a következők:

- a zöldfelület mennyiségével és minőségével kapcsolatos fejlesztések,
- a városi levegőminőség, városi klíma javítása (légáramlás irányára, átszellőzésre tekintettel lévő beépítés)
- kék infrastruktúra kiaknázása a városi klíma javítása érdekében és esztétikai szempontból
- tömegközlekedés megújuló energiát alkalmazó járművekkel (hatékonyság, levegőminőség- és zajvédelem)

- nem motoros közlekedési módok (gyalogos, kerékpáros stb.) támogatása
- hulladékgazdálkodás és csapadékvíz-gazdálkodás (hatékonyság)
- természeti katasztrófákkal, jelenségekkel szembeni védelem (adaptation, resilience)

A fent bemutatott, a saját belső problémáit a középpontba állító városfejlesztés az, ami a legtöbb gyakorlati megoldás alapjául szolgál. A humanista etika által motivált városfejlesztés sokkal inkább az elméleti szinten létezik, és a fenntartható városfejlesztéssel kapcsolatos diskurzusok újabb és újabb hullámai hozzák a felszínre, ám a mindennapi gyakorlatba való átültetése összetettebb tervezést és a lefektetett elvekhez való következetes ragaszkodást igényel.

A humanista városfejlesztés nem az adott városban élő emberek jólétét, hanem az egész emberiség jövőjét tekinti hivatkozási alapjának. A Földön élő emberek (az adott kor technológiai viszonyainak függvényében) kiszolgáltatottak a természetnek magának, valamint az azon keresztül visszaérkező antropogén hatásoknak. Az ökoszisztéma teherbíró képességének fogalmát a holisztikus megközelítések tették népszerűvé, mindazonáltal a humanista szemlélet természetvédelmi motivációja is abból táplálkozik, hogy ezt a teherbíró képességet nem szabad az emberi beavatkozásokkal túllépni, mivel az ökoszisztéma összeomlása az emberiség elpusztulásával is jár. A globális ökoszisztéma teherbíró képességének határát azonban nem ismerjük, vannak elméletek, amelyek szerit már túlléptük és visszafordíthatatlanul haladunk az összeomlás irányában, mások szerint az emberiség sosem fog tudni olyan mértékben beavatkozni az ökoszisztéma működésébe, amely saját kipusztulásához vezet.

Míg a természet jelenségeivel kapcsolatos védelem a lokális szintek feladata, az antropogén hatások megfékezése globális kooperációt igényel egyrészt az antropogén hatások térben átterjedő jellege miatt, másrészt a teljes ökoszisztéma összeomlásának megakadályozása érdekében (ld. a Föld éghajlatát meghatározó tényezők: óceáni áramlatok, légkör és csapadék áramlásának megváltozásával kapcsolatos félelmek).

A várostervezés, -fejlesztés a globális természetvédelemben azért fontos, mert az emberiség többsége immár városokban él, és ez az arány rohamosan növekszik, párhuzamosan a városi életforma terjedésével. Míg a humanista irányzathoz kapcsolható városfejlesztési elméletek felismerik az emberek életmódjának meghatározó mivoltát a természeti környezetre, a jelenlegi gazdasági-társadalmi berendezkedést (fogyasztói társadalom) nem akarják alapjaiban megváltoztatni, hanem annak további működtetéséhez keresnek olyan technológiai és szervezési megoldásokat, amelyek révén az emberiséget nem veszélyezteti a természeti környezetbe táplált antropogén hatások visszacsapódása (sem az erőforrások kimerülése), a fejlett országok anyagi jóléte fenntartható és (esetleg) kiterjeszthető a glóbusz más részeire is.

Kevés olyan konkrét városfejlesztési beavatkozás van, amely kifejezetten a humanista-zöld irányzathoz kapcsolható. Az önmaga felé irányuló városfejlesztés környezettel kapcsolatos beavatkozásai mindazonáltal áttételesen támogathatják a humanista etika törekvéseit, ám ez nem törvényszerű. A szakirodalomban legtöbbször megjelenő, humanista motivációból táplálkozó zöldvárosfejlesztési beavatkozások:

- területhasználattal kapcsolatos elvek, a városnövekedés megfékezése: okos növekedés (smart growth), kompakt város
- a globális klímaváltozás megelőzésével kapcsolatos törekvések (mitigation)

A holisztikus irányzat értelmében az ökoszisztéma mint páciens középpontba állítása nem azt jelenti, hogy az embernek az ökoszisztéma védelemében kellene cselekednie, hanem a működési elveinek megfelelően. A működési elvek kétségkívül a legérzékenyebb pontja ennek a szemléletnek, egyben a tudományos megismerés és a transzcendentális „megsejtések” határvonala.

A holisztikus irányzat társadalommal, gazdasággal kapcsolatos szemléletmódjának sarokpontjai a következők:

- az ember nem csak materiális létezőnek, és nem csak materiális igényei vannak
- a fogyasztói társadalom javai nem elégítik ki az emberek alapvető (fizikai, mentális és spirituális) szükségleteit
- az embernek szüksége van a természet közelségére

Így nehezen lehet olyan városfejlesztésről beszélni, amely maradéktalanul összhangban van a holisztikus irányzat szemléletével. A holisztikus személethez mégis kapcsolhatóak településfejlesztési elképzelések, ezek

- a város-vidék egymásrautaltságát hangsúlyozzák,
- az autonómia és az önellátás magas fokával rendelkező kisközösségeket tekintik optimális társadalmi (fejlesztési) egységnek
- fontosnak tartják a város spirituális funkcióját

4. Kísérleti vizsgálat

A TÁMOP 4KKI projekt keretén belül sor került a kérdőíves elemzésben részt vevő válaszadók (döntéshozók) természeti környezettel és településfejlesztéssel kapcsolatos értékválasztásainak vizsgálatára. A kérdőívben két kérdés foglalkozott az alapvető érték-felfogással, és mindkettőben csak a háromfajta etika megkülönböztetésére került sor.

Mindkét kérdés megmaradt az általánosság szintjén, és elemzésük is naiv statisztikai módszerekkel történt. A kérdések célja annak feltárása volt, hogy jól elkülöníthetők-e egymástól a három etikai irányzatot magukénak érző döntés-

hozók. Az első kérdés konkrétan a háromfajta értékrend közti választást kérte a válaszadóktól, a második pedig – mintegy kontrollként – jellemzőket sorolt fel, amelyek az egyes irányzatoknak megfelelő zöld településfejlesztési motivációkat fogalmaztak meg. A kérdésekben az etikai egoizmus gyakorlati életre fordítása a gazdasági előnyök preferálásával történt. A két kérdésre adott válaszokat összehasonlítottuk a válaszadók alapvető személyes adataival is (nem, kor).

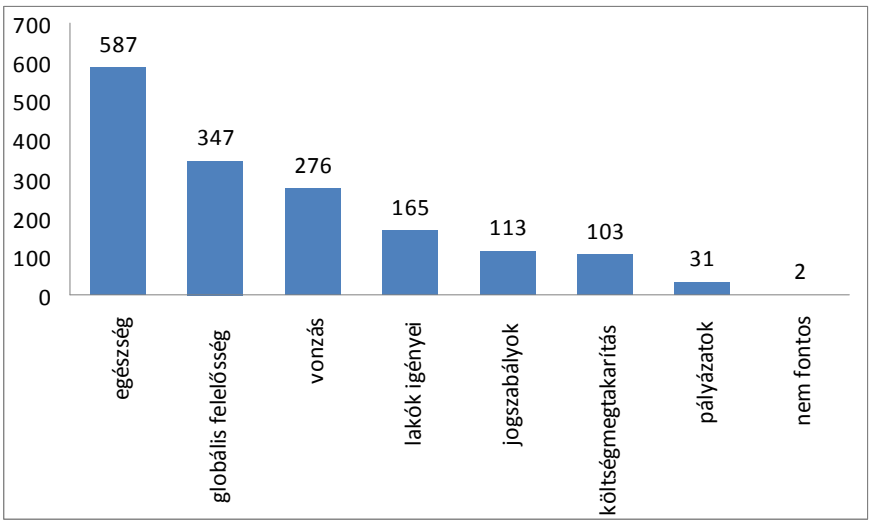
Összességében a humanista irányvonal támogatottsága volt a legmagasabb (58%). A válaszadók 36%-a voksolt a holisztikus irányzat mellett, míg csupán 5% jelezte azt, hogy a gazdasági érdekek a legelőrébb valóak. A gazdasági érdekeket mintegy kétszer annyi férfi preferálta mint nő. Ennek megfelelően a nők aránya magasabb volt a másik két irányzatnál (több mint 3%-kal a holisztikus irányzat esetében).

A legfiatalabb korosztály (30 éven aluliak) voltak a legfogékonyabban a holisztikus szemléletre (és teljesen érdektelenek a gazdasági iránt). A humanista megközelítés minden korcsoportban 50 és 60% közötti arányokat ért el (a holisztikus 30-50% közöttieket, a gazdasági maximuma 10% volt).

A második kérdésre adott válaszokból kiderült, hogy a válaszadók elsöprő többsége az egészségügyi problémák miatt tartja fontosnak a zöld városfejlesztést. Meglepő módon a második legfontosabbnak tartott szempont a természet globális állapotáért érzett felelősség volt (ld 1. ábra)

1. ábra

A „Konkrétan az Ön településén miért fontos a környezetvédelemmel foglalkozni?” kezdetű kérdésre adott válaszok megoszlása Ábra címe

Forrás: Saját szerkesztés

A három irányzat és a hozzájuk sorolható fejlesztési motivációk koherenciájának vizsgálatához a két kérdésre adott válaszok gyakoriságának összevetése történt meg. Az eredmények értelmezése arra enged következtetni, hogy a humanista irányzat a legkonzisztensebb, hiszen ugyanazok voksoltak az első kérdésben az emberi érdekek mellett, akik a humanista irányhoz sorolt motivációkat támogatták a legmagasabb arányban. A holisztikus szemlélet leginkább a humanistával keveredik, a holisztikus etikát megjelölő válaszadók legnagyobb része az egészségügyi szempontokat tartja a zöld városfejlesztés legfontosabb indítékának. A gazdaságihoz sorolt motivációt megjelölő döntéshozók többsége is a humanista irányvonalat választotta az első számú kérdésnél.

2. ábra

A 2. és 3. kérdésre adott válaszok összefüggése

Miért fontos az ön településén környezetvédelemmel foglalkozni?	Gazd.	Ökosz.	Humanista
A környezetvédelmi intézkedésekkel elérhető költségmegtakarítás miatt	2	1	2
A településen élők egészségi állapotának megóvása miatt	7	46	83
A természeti környezet globális állapotáért érzett felelősség miatt	1	30	35
Az itt élők igényeinek kielégítése miatt	1	6	9
Azért, hogy a település vonzó legyen a betelepülő lakosok és vállalkozások számára	2	9	20
Jogszabályi kötelezettségeknek való megfelelés miatt	1	4	9
Pályázati forrásokhoz való hozzáférés miatt		2	1
	14	*98*	*159*

Forrás: Saját szerkesztés

Összegzés

A zöld városfejlesztési beavatkozások alapvető motivációjának meghatározásához (a páciens mibenléte alapján) háromfajta etika különböztethető meg: az egoista, a humanista és a holisztikus etika. E három etika közül az egoista szolgáltatja a legkézenfekvőbb és leggyakrabban alkalmazott városi természetvédelmi beavatkozásokat. Mindazonáltal a megkérdezett magyar települések döntéshozói a humanista és a holisztikus értékeket jelölték meg legnagyobb arányban, mint saját zöld településfejlesztési beavatkozásaik motivációját, illetve saját értékválasztásuk alapját.

Irodalom

Daly, H. E. (1996): *Beyond growth*. Beacon Press, Boston

Ebenezer, H. (1898-2010): *To-Morrow: A Peaceful Path to Real Reform*. Cambridge University Press, New York

Feinberg, J. (1974): The rights of animals and the future generations. In: Blackstone, W. (ed): *Philosophy and Environmental Crisis.* University of Georgia Press, Athenes – Georgia, pp. 43-68

Frankena, W. K. (1979): Ethics and the environment. In: Goodpaster, K. E; Sayre, M. (eds): *Ethics and problems of the 21st century*. University of Notre Dame Press, Notre Dame – London, pp. 3-20.

Fotion, N. (1968). *Moral situations*. Yellow Springs, OH: Antioch Press.

Freeland, C. A. (1985). Aristotelian actions. *Nouˆs*, 19(3), 397–414.

Golding, M. P.; Golding, H. (1979): Why preserve landmarks? In: Goodpaster, K. E; Sayre, M. (eds): *Ethics and problems of the 21st century*. University of Notre Dame Press, Notre Dame – London, pp. 175-190.

Goodpaster, K. E. (1979): From egoism to environmentalism. In: Goodpaster – Sayre (eds): *Ethics and problems of the 21st century*. University of Notre Dame Press, Notre Dame.

Gray, K.; Wegner, D. M. (2009): Moral typecasting: Divergent perceptions of moral agents and moral patients. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 96, No. 3, 505–520

Horkheimer, M.; Adorno, T., 1969. *Dialectic of Enlightenment*, ford. Cumming, J., New York: Seabury Press 1972.

Hume, D. (1739): *A treatise of human nature*. http://ebooks.adelaide.edu.au/h/hume/david/h92t/index.html (2013-04-30)

Marshall, A. (2002): *The unity of Nature. Wholeness and disintegration in ecology and science*. Imperial College Press, London.

Max-Neef, M. A; Elizalde, A; Hopenhayn, M. (1991). *Human Scale Development*. The Apex Press, New-York - London.

Næss, A. (1973): The shallow and the deep, long-range ecology movement. A summary. *Inquiry*, 16: 1, 95 – 100

Rolston III, H. (1975): Is there an ecological ethic? *Ethics*, 18:2. pp 93-109.

Sántha, A. (1993): *Környezet-gazdálkodás. Általános rész*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Sylvan, R.; Bennett, D. (1994): *The Greening of Ethics*. White Horse Press, Cambridge

Absztrakt angolul

Cities are the evils and victims of natural degradation at the same time. Urban environmental sustainability is a complex problem, with interlinked lines of causality (both in time and in space), ambiguous delimitations of responsibility bearers and beneficiaries, and different and conflicting levels of interests. In order to determine the desired directions and the preference orders of interests, first the underlying values of action need to be uncovered and reset if they prove to lead to unwanted ends.

Environmental ethics is a branch of philosophy evolved from the 1970's. It claims that ethics should be based on a new setting, and the working of the ecosystem should be regarded as a guideline for human interference with nature. It is argued whether this ethics is totally new or only an improvement of previous ones, however, it should be taken into account when distinguishing between different ethical approaches towards urban sustainability.

The aim of the study is to get an insight into the environment related value sets and underlying ethics of urban decision makers. Three groups of ethics are defined: ethical egoism, humanism and ecologism and their prevalence studied in the value sets of urban decision makers. The paper will present the results of a preliminary empirical investigation within Hungarian towns.